

СПОГАДИ ПРО ВИДАТНУ ЛЮДИНУ

В.І. Іваненко

НТУУ «КПІ», м. Київ, Україна

В 1949 році, коли я був студентом 4-го курсу на електротехнічному факультеті КПІ, я зі здивуванням дізнався, що лекції з автоматичного керування нам буде читати людина, яка жила в сусідньому будинку на вулиці Франка. Моє щире здивування було викликано тим, що я неодноразово бачив цю людину як нашого незнайомого сусіда, котрий прогулював свою мисливську собаку – сеттера на ім'я Вайт.

Вже з перших лекцій Олексій Григорович Івахненко – а це і був мій сусід – зробив мене назавжди зацікавленим у теорії та системах автоматичного керування. Його щире захоплення предметом, артистизм і легкість, з якими він, тоді молода 36-річна людина, переказував на той час іще не дуже багату, але вже складну теорію керування, зробили його великим популяризатором цієї науки, зокрема, серед студентської молоді. Завдяки цьому під його особистим керівництвом десь 200 аспірантів захистили кандидатські дисертації. Я не знаю іншої людини, з якою пов'язане навіть близьке до цього число учнів. Пізніше з них виросли і доктори наук, знані в Україні та за її межами вчені.

Природно, що вже дипломну роботу під керівництвом О.Г. (так його часто називали) я пов'язав з розробкою системи автоматичної стабілізації швидкості електричного двигуна. Після закінчення КПІ мене направили на роботу до Росії, на цементний завод. Це було корисною школою життя, але якби в травні 1952 року я не одержав несподіваного листа від Олексія Григоровича, то моє життя пішло б зовсім іншим шляхом. У товстому конверті був лише буклет з оголошеннями про конкурс до аспірантури Академії наук України. Зокрема, розмашисто, з розбризканням чорнил, рукою О.Г. було виділено розділ про аспірантуру в Інституті електротехніки Академії наук.

Олексій Григорович, тоді ще кандидат наук, не мав права на керівництво аспірантами, але вже за кілька місяців після мого вступу до аспірантури ми за підтримки директора інституту домоглися зміни керівника – ним став О.Г. Одразу ж визначили тему: “Автоматизація роботи шахтних підйомних машин”, яка передбачала безпосередні дослідження на шахтах Донбасу.

Вже на кінець 1-го року я відчув брак математичної освіти. Почав ходити до університету на лекції з ТФКЗ. Захопився і вирішив поступати доучуватись на мехмат університету. На жаль, О.Г, який безумовно був для мене, аспіранта, абсолютним авторитетом, зупинив мене, переконавши, що математична освіта «вб'є» мою інженерну інтуїцію. Хоча я потім трохи вчився самотужки, ще й досі жалкую, що тоді його послухав. Тут О.Г, який називав тоді математику “пташиною мовою”, не мав рації. Але мої можливості він оцінив вірно і тему дисертації для мене він обрав теж вірно – для неї моєї освіти вистачило: на кінець 3-го року навчання, у листопаді 1955 року, я подав дисертацію до захисту. Після захисту я працював до середини 1958 року в його відділі.

ОГ допоміг мені зібрати невелику групу інженерів, і ми за 2.5 роки розробили автоматичні регулятори для кількох об'єктів керування. Наприклад, було створено системи автоматичного керування для стабілізації захисного потенціалу трубопроводів, для керування приводами металорізальних верстатів, зокрема, з кроковими двигунами, а також для деяких військових об'єктів. Подібні розробки, може навіть більш значущі, виконувала абсолютна більшість учнів ОГ. Згадуючи про їх кількість – біля 200, ми чудово розуміємо велетенський внесок ОГ в українську науку і техніку автоматики.

Саме в ці роки для всіх, хто в Україні працював у галузі автоматики, сталася дуже важлива подія: за ініціативи О.Г. на початку 1956 року почав видаватися науковий журнал “Автоматика”. Олексій Григорович, як ініціатор, став його головним редактором, і саме він активно відстоював видання журналу українською мовою. У зв'язку з цим у ОГ та у всіх нас навколо нього було дуже багато роботи. Зокрема, виникали труднощі внаслідок браку спеціальної української термінології в галузі автоматики – наслідок розвитку технічних наук у дореволюційній Російській імперії та в СРСР лише російською мовою. Але це була дуже цікава і надзвичайно важлива робота. Ми виконували її з задоволенням, знаходячи або формуючи потрібні українські терміни, які стверджували потужність рідної мови.

Журнал зробив значний внесок у розвиток науки про автоматику в Україні. По-перше, він ніс інформацію на той час переважно молодому товариству інженерів і науковців в Україні. По-друге, він полегшував публікацію результатів їхньої роботи. І, нарешті, по-третє, він сприяв зв'язкам українських науковців з міжнародним науковим товариством. Саме тоді О.Г. поїхав на наукову конференцію до США і привіз звідти багато цікавої й корисної науково-технічної інформації, яка сприяла подальшому розвитку наукових зв'язків українських вчених у світі. Він активно підштовхував молодь до розширення наукового світогляду, до участі в наукових конференціях і, зокрема, мою кандидатуру саме він, я гадаю, запропонував для поїздки у 1962 році на цілий рік доучуватися в університеті США у професора Тау.

За ініціативи О.Г. 1959 року було створено Київську територіальну групу Національного комітету СРСР з автоматичного керування під егідою ІФАК.

Олексій Григорович був людиною високої культури і духовності, справжнім демократом, цінував нове, сприяв духові критики в науці та просуванню молодих науковців. Саме тому, цінуючи всіляку ініціативу, в 1966 році він з власної ініціативи залишив посаду Голови територіальну групу.

А в 1988 він, знову-таки, будучи цілком здоровим і активним, пішов з посади головного редактора журналу «Автоматика», вважаючи, що нова людина на цій позиції принесе щось нове і важливе в життя журналу. Подібні кроки за радянських часів, та й тепер в українському середовищі взагалі й в українській науці зокрема, зустрінеш нечасто.

Олексій Григорович, поза всяким сумнівом, був видатною Людиною.